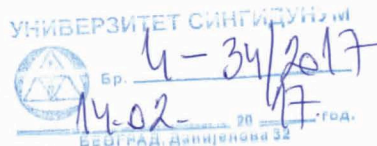

UNIVERZITET SINGIDUNUM
Departmanu za poslediplomske studije
Beograd, Danijelova 32

**VEĆU DEPARTMANA ZA POSLEDIPLOMSKE STUDIJE I MEĐUNARODNU
SARADNJU UNIVERZITETA SINGIDUNUM**

Odlukom Veća Departmana Poslediplomskih studija Univerziteta Singidunum br. 4-50/2016, donetoj na sednici održanoj 04.03. 2016. godine, određeni smo za članove Komisije za ocenu i odbranu doktorske disertacije kandidata Paunović Ivana pod naslovom „**Upporedna analiza održivog razvoja planinskog turizma Alpske i Dinarske regije**“, o čemu podnosimo sledeći

IZVEŠTAJ

BIOGRAFIJA

Opšti podaci:

Prezime: Paunović

Ime: Ivan

Datum rođenja: 31.05.1984.

Tošin bunar 16, Beograd

Mob. tel: 063/64 64 48

ivan.paunovic.12@singimail.rs

paun.bg@gmail.com

Obrazovanje:

Naziv škole i datum	Nivo obrazovanja/naziv diplome
Univerzitet Singidunum [02/2013-]	Završen kompletan trogodišnji program doktorskih studija
Linkoln Univerzitet (Okland, Kalifornija) i Univerzitet Singidunum [10/2007-05/2009]	Master poslovne administracije (na smeru upravljanje ljudskim resursima) od Univerziteta Linkoln i Magistar ekonomskih nauka od Univerziteta Singidunum
Univerzitet Privredna Akademija – Fakultet za menadžment malih i srednjih preduzeća [10/2004-10/2007]	Diplomirani inženjer menadžmenta (na smeru upravljanje uslugama)

Radno iskustvo:

Datum	Lokacija	Kompanija	Pozicija	Opis
02/2015 -u toku	Ejnhštet	Katolički Univerzitet Ajhštet-Ingolštat	Naučni saradnik/Istraživač	Pozicija finansirana od strane Nemačke savezne fondacije za zaštitu životne sredine (Deutsche Bundesstiftung Umwelt) Projekat: Upporedna analiza održivog razvoja turizma na Alpima i na Dinaridima
06/2010 - 10/2012	Beograd	HD-Evropska konsalting grupa d.o.o.	Menadžer projektne kancelarije/Administrativni	Projekat “Podrška sprovođenju nacionalne strategije razvoja turizma”, finansiran od strane EU delegacije u Republici Srbiji

			asistent	
11/2008 - 01/2009	Beograd	Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva	Istraživačka praksa	Rad na istraživanju koje je kasnije integrisano u master tezu i objavljeno u časopisu Singidunum Revija
04/2007 - 06/2007	Beograd	Nevladina organizacija Ekolibri- Bionet	Asistent	Asistencija u implementaciji projekata održivog razvoja i očuvvanja biodiverziteta

Objavljeni radovi: 9

Naslov	Autor, publikacija, godina
--------	----------------------------

Objavljeni naučni članci:

1	Ivan Paunovic & Verka Jovanovic. Implementation of Sustainable Tourism in the German Alps: A Case Study, <i>Sustainability</i> 2017 , 9 (2), 226; doi: 10.3390/su9020226 , ISSN 2071-1050
2	DMO service quality, tourist satisfaction and destination brand loyalty
Ivan Paunović, European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation, Polytechnic Institute of Leiria, 163-181, 2014
3	Branding Serbia as a tourist destination on the global market
Ivan Paunović, Turizam, Univerzitet u Novom Sadu, Vol. 18, br. 2, 59-71, 2014
4	Proposal for Serbian Tourism Destinations Marketing Campaign
Ivan Paunović, Singidunum Journal of Applied Sciences 10 (2), 40-52, 2013
5	Uticaj veličine grupe na motivisanost polaznika u uvodnim kursevima
Ivan Paunović, Pit Bog; Singidunum Revija 6 (1), 244-249, 2009

Objavljeni konferencijski radovi:

1	The case of Louvre-Lense: regional regeneration through cultural innovation
Elena Borin, Ivan Paunović; Zbornik radova SITCON konferencije, Univerzitet Singidunum, 2015
2	Towards Green Economy: Balancing Market and Seasonality of Demand Indicators in Serbian Mountain Tourism Product Development
Ivan Paunović, Miodrag Radojević; Zbornik radova konferencije Tourism and Hospitality Industry, Sveučilište u Rijeci, 601-615, 2014
3	Analysis of market trends in Serbian Thematic tourism market
Ivan Paunović, Zbornik radova konferencije BITCO (2 nd Belgrade international tourism conference), Visoka turistička škola, 2014
4	Analysis of Summer Season Tourists Behaviour in Serbia, and Implications for Tourism and Cultural Sector Policymaking
Ivan Paunović, Tourism Trends and advances in the 21 st century, Egejski univerzitet, 2013
5	Analysis of Factors Influencing the Behaviour and Brand Loyalty of Summer Season Tourists in Serbia
Ivan Paunović, Zbornik radova konferencije Contemporary Trends in Tourism and Hospitality, Univerzitet u Novom Sadu, 2013

Ostalo

Recenzije, nagrade, članstva u stručnim organizacijama, jezici i druge veštine
Zvaničan recenzent časopisa Tourism management- urađene dve recenzije
Stipendija nemačke fondacije za zaštitu životne sredine (DBU-Deutsche Bundesstiftung Umwelt) za sprovođenje istraživačke prakse u okviru doktorskih studija
Član međunarodnog udruženja turističkih eksperata Aiest sa sedištem u St. Gallen-u
Jezici: srpski (maternji), engleski (visoki nivo), nemački (visoki nivo), ruski (srednji nivo), italijanski (srednji nivo)
Iskustvo u radu sa programima: <ul style="list-style-type: none">• MS Office (Word, Excel, Outlook, Power Point) softver za standardne kancelarijske operacije• SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) softver za statističku obradu kvantitativnih podataka• GABEK (holistic coping with complexity) softver za kvantitativnu obradu tekstualnih podataka

1. PREDMET ISTRAŽIVANJA

Kako uspešno primeniti u praksi održivi turizam je sve prisutnija i bitnija tema (Waligo, et al., 2013). Hall (2010) se slaže sa navedenom tezom i dalje objašnjava da, iako se koncept održivog turizma proširio među različitim akterima, uticaji turizma na životnu sredinu nastavljaju da rastu u apsolutnim iznosima, što dovodi do različitih pitanja o sistemima javne uprave u održivom turizmu. Danas, prava promena javne politike u održivom turizmu zavisi od sledećih istraživačkih oblasti: moć, vrednosti, norme i interesi, što su sve oblasti koje utiču na izbor instrumenata politike i indikatora, kao i na šire okolnosti u okviru šireg okruženja javne uprave.

Turističkim destinacijama se ne može hijerarhijski upravljati kao kompanijama, što je razlog da tradicionalna menadžment nauka nije u potpunosti primenljiva na upravljanje destinacijom. (Laws, et al., 2011; Nordin & Svensson, 2007). Stoga, navedena tema doktorske disertacije je formulisana na osnovu preporuka brojnih autora koji pozivaju na promenu paradigme u praksi i teoriji upravljanja/javnog upravljanja destinacijama (Goeldner & Ritchie, 2009; Campiranon & Scott, 2007; Liburd & Edwards, 2010; Popesku, 2011; Krippendorf, Zimmer, & Glauber, 1985; Waligo, Clarke, & Hawkins, 2013; Connell, Page, & Bentley, 2009; Flagestad & Hope, 2001), i još konkretnije u upravljanju/javnom upravljanju planinskim destinacijama (Trawoeger, 2014 Vol. 40; Paunović & Radojević, 2014; Prideaux, 2009; Blasco, Guia, & Prats, 2014; Damm, Köberl, & Pretenthaler, 2014; Dawson & Scott, 2013; Scott, Jones, & Konopek, 2007).

Destinacijske menadžment organizacije (DMO) su centralni akter u uspešnoj javnoj upravi i šire u uspehu destinacije (Volgger & Pechlaner, 2014; Bornhorst, Ritchie, & Sheedan, 2010; Dwyer & Kim, 2003; Crouch & Ritchie, 2003; Strom & Kerstein, 2015). U literaturi su identifikovana četiri DMO zadatka, koja su direktno povezana sa uspehom destinacije: a) podsticanje kooperativnog ponašanja između destinacijskih aktera i stejkholdera (Strom & Kerstein, 2015; Pechlaner & Volgger, 2012; Beritelli, 2011; Zehrer, Raich, Siller, & Tschiederer, 2014), b) javno upravljanje resursima na destinaciji (Blasco, Guia, & Prats, 2014; Strom & Kerstein, 2015; Butler, 2006; Fainstein, Hoffman, & Judd, 2003), c) destinacijsko liderstvo (Beritelli & Bieger, 2014; Pechlaner, Kozak, & Volgger, 2014), i d) razvoj turističke destinacije (Kimbu & Ngoasong, 2013; Haugland, et al., 2011; Matarrita-Cascante, 2010). Istraživački model održivog javnog upravljanja destinacijom, koji je korišćen u prvom delu istraživanja je kreiran na osnovu četiri navedena glavna zadatka DMO. Metodologija za prvi deo istraživanja je modelovana na osnovu studije koju su sprovedli Farmaki et al. (2015), koja se bavila politikom i održivim turizmom na Kipru, kao i na osnovu istraživanja koje je uradila Klimek (2013), koje je uporedilo implementaciju principa održivosti u aktivnostima DMO na Alpima i u Poljskoj. Slično, tema prvog dela doktorske disertacije je poređenje implementacije održivog planinskog

turizma na Alpima i na Dinaridima. Dva navedena makro-regiona su izabrana kao predmet istraživanja zbog aktuelnog trenda u literaturi razvoja turizma, kojom kako Burns i Novelli (2008) primećuju, dominiraju holistički i sistemski pristupi.

Tema drugog dela rada jeste studija slučaja primene indikatora održivog turizma (odnosno indikatora održivog razvoja turizma) na dve najveće turističke destinacije u Srbiji (Zlatibor i Kopaonik). Indikatori održivog turizma su u literaturi prepoznati kao pogodna i primenljiva metoda koja pomaže lokalnim upravama u postizanju višeg nivoa održivosti destinacije (Torres-Delgado & Lopez Palomeque, 2014; Jovicic & Ilic, 2010). Oni mogu pomoći planinskim destinacijama Zlatibora i Kopaonika u izbalansiranom pristupu donošenju odluka i upravljanju promenama na destinaciji, koji uključuje široki krug stejkholdera. Na taj način je moguće minimizirati negativne efekte turizma na lokalnu zajednicu, životnu sredinu i turističku tražnju i izgraditi održivu konkurentsku prednost destinacije.

Treći deo rada kroz dve studije slučaja javnog upravljanja planinskim destinacijama u nemačkim alpima integriše teme istraživane u prva dva dela rada. Tema istraživanja su indikatori održivog razvoja turizma, zaštita prirode i prekogranična saradnja, kao i uloga koju ove teme imaju u svakodnevnom funkcionisanju dve istraživane destinacije- Amergauer alpi i Kingau. U obe studije slučaja se prezentuju konkretne mere koje destinacijske menadžment organizacije u nemačkim alpima preduzimaju kako bi se destinacijom upravljalo na održiv način. Ta iskustva razvijenih turističkih destinacija su veoma bitna za srpske planinske destinacije, ali i za destinacije na širem području Dinarida, gde su zajedničke prekogranične inicijative u oblasti zaštite prirode i održivog turizma posle dugogodišnje nekoordinisane politike tek u začetku, kao npr.: „Vrhovi Balkana“ (GIZ (German International Cooperation), 2015), „Parkovi dinarskog luka“ (World Wide Fund For Nature, 2015), i „Geoturističko veće Zapadnog Balkana“ (National Geographic Society, 2015).

2. CILJEVI, HIPOTEZE I METODE ISTRAŽIVANJA

2.1. Ciljevi

Osnovni cilj istraživanja je analiza uloge koju održivost igra u savremenoj praksi upravljanja destinacijom na alpskim i na dinarskim planinskim destinacijama (Hipoteze H1, H2, H3, H4 i H5). U tom smislu, veoma bitan deo istraživanja čini i sledstvena identifikacija mogućnosti za unapređenje upravljanja planinskim destinacijama u R. Srbiji, putem primene najmodernijih naučnih metoda (Hipoteza H6), kao i identifikacija konkretnih mera održivog razvoja destinacije koje se primenjuju na razvijenim turističkim destinacijama u SR Nemačkoj (Hipoteze H7 i H8).

Prvi deo istraživanja (Hipoteze H1, H2, H3, H4 i H5) je fokusiran na najbitnije aspekte upravljanja destinacijama na prostoru Alpa sa jedne strane, i na prostoru Dinarida sa druge strane, kao dve zasebne geografske i turističke celine pogodne za *prekograničnu saradnju* među nacionalnim državama preko kojih se prostiru. Saradnja je moguća i između dva regiona, jer turizam na Dinaridima može dosta da nauči od visoko razvijenih planinskih destinacija na Alpima. Putem statističke analize podataka prikupljenih upitnikom, istraživani su sledeći aspekti planinskih destinacija navedenih regiona: *prioriteti u upravljanju mrežom destinacijskih stejkholdera, implementacija principa održivosti u planiranju destinacije, liderske vrednosti koje ispoljavaju menadžeri destinacijskih menadžment organizacija*, kao i *prioriteti razvoja destinacije*.

U drugom delu istraživanja (Hipoteza H6) je fokus na benčmarkingu indikatora održivog turizma na 2 najvažnije planinske destinacije u R. Srbiji (Kopaonik, Zlatibor). Na taj način se putem primene najmodernije naučne metode u održivom upravljanju destinacijom vrši analiza održivosti turizma na navedenim destinacijama, putem obrade sekundarnim podataka prikupljenih iz različitih izvora. Na taj način se podstiče donošenje odluka u skladu sa principima održivog razvoja i omogućuje upravljanje promenama u segmentima u kojima su promene potrebne.

Treći deo istraživanja (Hipoteze H7 i H8) se bavi utvrđivanjem konkretnih, praktičnih mera koje se primenjuju u održivom razvoju destinacije u nemačkom planinskom turizmu. Pri tome je vođeno računa da navedene mere i opis načina njihove implementacije budu što jednostavnije predstavljeni, kako bi bili od praktične koristi planinskim turističkim destinacijama, kao i drugim destinacijskim stejkholderima. Sa obzirom na specifičan cilj ovog dela istraživanja, kao najpogodnija metoda je izabrana metoda studije slučaja. Dve studije slučaja su stoga kreirane od podataka koji su prikupljeni putem telefonskih intervjua.

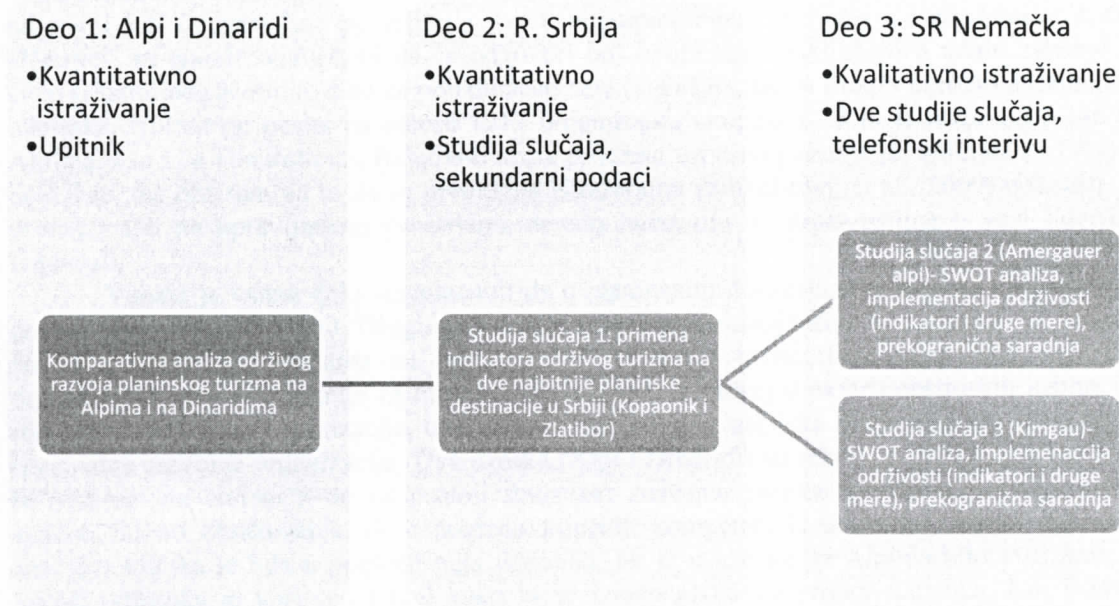
Šira relevantnost datih tema, zabeležena u turističkoj i drugoj stručnoj literaturi, detaljnije je obrađena u pregledu literature.

2.2. Hipoteze:

1. H1: Postoje različiti prioriteti u koordinaciji mrežom destinacijskih stejkholdera na Alpima i na Dinaridima.
2. H2: Održivost je u različitoj meri prepoznata kao jedan od bitnih aspekata planiranja planinskih destinacija na Alpima i na Dinaridima.
3. H3: Različite vrste planskih dokumenata se koriste u planiranju održivog razvoja destinacije na Alpima i na Dinaridima.
4. H4: Menadžeri destinacijskih menadžment organizacija ispoljavaju različite leaderske vrednosti na Alpima i na Dinaridima.
5. H5: Postoje različiti razvojni prioriteti planinskih destinacija na Alpima i na Dinaridima.
6. H6: Indikatori održivog razvoja turizma pokazuju da postoje razlike u održivosti turizma na dve glavne destinacije planinskog turizma u R. Srbiji-Kopaoniku i Zlatiboru.
7. H7: Postoje različite vrste mera turističke politike koje podstiču održivost turizma u planinskom turizmu u SR Nemačkoj, koje se mogu primeniti i na planinskim destinacijama u R. Srbiji.
8. H8: Prekogranična saradnja je bitan faktor koji doprinosi razvoju planinskih destinacija u SR Nemačkoj, a može se na sličan način primeniti R. Srbiji (preko međudržavnih granica i preko administrativnih linija).

2.3. Metode istraživanja

Metode istraživanja tri dela doktorske disertacije

2.3.1. Metode prvog dela istraživanja

U prvom delu istraživanja, podaci su prikupljeni od maja do jula 2015. godine, putem upitnika koji je sastavljen i preveden na 6 jezika (albanski, engleski, francuski, nemački, italijanski i srpski). Upitnik je poslat na adrese planinskih destinacijskih menadžment organizacija (DMO). U realnosti, to je značilo da su kontaktirane različite turističke organizacije (i/ili druge javne institucije odgovorne za turizam) na planinskim destinacijama u različitim geografskim regijama (Tabela 1).

Geografske oblasti istraživanja i veličina uzorka

Alpi	Broj upitnika	Dinaridi	Broj upitnika
Francuska	6	Albanija	1
Lihtenštajn	1	Bosna i Hercegovina	10
Italija	9	Crna gora	3
Nemačka	7	Hrvatska	1
Slovenija (Alp. deo)	2	Kosovo	0
Austrija	9	Makedonija	4
Švajcarska	12	Slovenija (Din. deo)	1
		Srbija	4
Ukupno	46		24

U prvom krugu, upitnik je poslat kao MS Word document u prilogu imejla. U drugom krugu, ponovo putem imejla, poslat je link putem koga se pristupalo onlajn upitniku kreiranom u Gugl

forms onlajn softveru. Kombinacija dva kanala komunikacije je upotrebljena kako bi se doprlo do što šireg broja ljudi (kako onih koji su vešti u korišćenju IT, tako i onih koji su manje vešti u tome). Korišćena je sedmostepena Likertova skala, sa jasnom indikacijom šta predstavljaju najviša ocena (sedam) i najniža ocena (jedan), kako bi se izbegli potencijalni problem u kulturološkim razlikama u vezi ocenjivanja. U imejlu su učesnici takođe bili obavešteni da će odgovori biti tretirani kao poverljivi i da će biti upotrebljeni isključivo u akademske svrhe. Učesnici su takođe obavešteni da će odgovori biti upotrebljeni isključivo u totalu zajedno sa svim ostalim odgovorima, a ne za pojedinačne studije slučaja, što bi moglo ugroziti anonimnost učesnika. Upitnik je poslat na adrese 1213 organizacija ukupno, i 70 ih je odgovorilo (46 na Alpima, kao i 24 Dinaridima). Relativno nizak procenat uspešno popunjenih upitnika (5.77%) je očekivan, sa obzirom na to da su prethodna istraživanja (Finkelstein, et al., 2009) pokazala da profesionalci na upravljačkim pozicijama nerado učestvuju u istraživanjima u vezi liderskih vrednosti.

Veoma je važno dalje napomenuti da u planinskim destinacijama koje su izučavane ne postoji uniforman tip DMO. Drugim rečima, neke od organizacija koje su zadužene za turizam na izučavanim destinacijama su private, dok su druge javne. One mogu biti turističke organizacije, odeljenja/sekcije za turizam i/ili ekonomski razvoj u okviru opštinskih institucija, regionalne turističke organizacije, turistička udruženja, destinacijske marketing organizacije, ili regionalne razvojne organizacije. Dva uzorka (Alpi i Dinaridi) su relativno dobro izbalansirana, sa obzirom na činjenicu da ne postoji statistički značajna razlika između dve grupe prema starosti, nivou obrazovanja, ili u pogledu ključnih kompetencija učesnika. Jedina statistički značajna razlika je bila u pogledu pola učesnika, jer je u uzorku na Alpima bilo više žena. U obradi podataka je korišćen Excel kako bi se izračunala deskriptivna statistika, kao i SPSS (Statistical Package for the Social Sciences), kako bi se izračunala statistička značajnost pomoću t-testa. U grafikonima i tabelama, statistička značajnost na nivou 0,05 je obeležena sa dve zvezdice.

2.3.2. Metode drugog dela istraživanja

Drugi deo istraživanja se bavi izradom studije slučaja za potencijalnu primenu indikatora održivog razvoja turizma (Torres-Delgado & Lopez Palomeque, 2014; Jovicic & Ilic, 2010; European Union DG Enterprise and Industry, 2013; United Nations World Tourism Organization, 2004), na dve najveće planinske turističke destinacije u R. Srbiji (Zlatiboru i Kopaoniku). U studiji slučaja se vrši benčmarking sekundarnih podataka (prikupljenih iz različitih izvora) na dve planinske destinacije, u skladu sa ciljevima održivog turizma (balansiran razvoj ekonomije, društva i životne sredine), putem deskriptivne (i delom inferencijalne) statistike.

Korišćeni sekundarni podaci, delom su preuzeti sa vebajta Republičkog zavoda za statistiku R. Srbije, a delom iz izveštaja "Istraživanje posetilaca u Srbiji", koje je sprovedeno 2011 godine, u okviru EU projekta: "Podrška sprovođenju nacionalne strategije razvoja turizma". Kako bi se detaljnije istražili prikupljeni podaci, za određene indikatore (tamo gde je to bilo moguće) je urađen i statistički t-test sa nezavisnim uzorcima sa statističkom značajnošću od 0,05 u statističkom programu SPSS. Za određene indikatore, koeficijent je dobijen kombinovanim korišćenjem podataka Republičkog zavoda za statistiku R. Srbije i publikacije "Spomeničko nasleđe Srbije" Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture (Republički zavod za zaštitu spomenika kulture, 2007).

2.3.3. Metode trećeg dela istraživanja

U trećem delu su pripremljene dve studije slučaja na bazi 2 telefonska intervjua. Oba intervjua su trajala pojedinačno oko 20 min., i bila su pripremljena i sprovedena uz pomoć polustrukturisanog upitnika. Oba sagovornika (u tabeli 2) su bila sa destinacija koje se nalaze u blizini državne granice (SR Nemačke) i sadrže planine kao bitan deo destinacije. Priroda je takođe bitan deo atraktivnosti obe destinacije. Prema tipovima studija slučaja koje je definisao

Veal (2011), dve navedene studije slučaja su ciljane (pripremljene sa određenim ciljem), tipične i ilustrativne. Kada se radi o održivom turizmu, dve navedene studije slučaja su veoma slične, i mogu služiti kao uzor drugim destinacijama u tom pogledu.

Sagovornici za telefonske intervjue i izradu studija slučaja

Ime	Pozicija	Organizacija/Destinacija	Datum Intervjua
Christian Loth	Direktor	Ammergauer Alpen GmbH	18.8.2015
Jens Hornung	Zamenik direktora, Direktor marketinga	Chiemgau Tourismus e.V.	02.09.2015

3. NAUČNI DOPRINOS DOKTORSKE DISERTACIJE

Naučni doprinos doktorske disertacije se ogleda u tome da se kombinacijom različitih naučnih metoda (deduktivne-komparativna analiza i indikatori održivog razvoja, kao i induktivne-studija slučaja) daje novi, naučno valjano utemeljen pogled na održivi turizam u regijama Alpa i Dinarida. U regionu Dinarida ovakvo prekogranično istraživanje održivog turizma do sada nije nikada rađeno, a izučavanje održivog turizma na nivou makro-regiona je veoma bitno. Kako Held et al. (1999) primećuju, formiranjem širih regionalnih i kontinentalnih blokova, putem kojih je moguć aktivan razvoj prekogranične saradnje, nacionalne države od pasivnih žrtvi globalizacije postaju primarne arhitektae novog poretka. Razlog za to je taj što, kako Pehlaner i Johman (Pechlaner & Jochmann, 2014) dalje primećuju, granice sa jedne strane predstavljaju samostalnost, dok sa druge strane ta ista samostalnost ima za posledicu stvaranje novih granica. Razvoj prekograničnih područja je stoga bitan, jer ima za cilj stvaranje "prekograničnih identiteta", koji predstavljaju osnovu za prevazilaženje datih granica. Pehlaner et al. (2014) takođe ukazuju na važnost standardizovane analize pograničnih regiona i gradova u Saveznoj Republici Nemačkoj, kako bi se identifikovali faktori uspeha prekograničnih destinacija.

Disertacija pored komparativne analize održivog planinskog turizma u dva navedena regiona (Alpa i Dinarida) daje odgovor na pitanja prisutna u stručnoj literaturi: kako na najbolji način dovesti do promene u domenu javne politike održivog turizma (Hall, 2010), kao i kako implementirati održivi turizam (Waligo, et al., 2013)? U tom smislu koristi se posebno kreiran metodološki okvir za proučavanje održivog turizma u obe regije (koji uključuje *prioritizaciju stejkholdera, dokumenta/instrumente implementacije principa održivosti, destinacijske lidere vrednosti, kao i razvojne prioritete*). Takođe, predlaže se šira i praktična upotreba indikatora održivog turizma na lokalnom nivou, što do sada nije bio slučaj niti u Srbiji, niti na mnogim razvijenijim planinskim destinacijama. Pored toga, kroz dve studije slučaja se ilustruju konkretne mere turističke politike koje se preduzimaju na dve razvijene planinske destinacije u regionu Alpa (Ammergauer alpi i Kimze), u smislu implementacije održivog turizma, koje mogu poslužiti kao primer i uzor planinskim destinacijama na Dinaridima. Do sada u Srbiji nisu objavljivana istraživanja (npr. studije slučaja i primeri dobre prakse) održivog upravljanja planinskim destinacijama na Alpima uz korišćenje primarnih izvora, što navedenim dvema studijama slučaja (Ammergauer alpi i Kimze) daje posebnu vrednost u akademskoj i stručnoj javnosti u Srbiji.

4. KLJUČNI REZULTATI

Iz priloženih činjenica, može da se zaključi da doktorska disertacija kandidata Ivana Paunovića, sadrži doprinos koji pokazuje način stvaranja savremenih modela upravljanja u cilju razvoja održivog turizma planinskih i pograničnih regiona Alpa i Dinarida.

U doktorskoj disertaciji je utvrđeno da:

- Postoje indikatori i mere u sferi turističke politike koje podstiču održivost turizma u planinskom turizmu u Alpske regije, koje se mogu primeniti i na planinskim destinacijama u R. Srbiji.
- postoje različiti prioriteti u koordinaciji mrežom destinacijskih stejkholdera na Alpima i na Dinaridima.
- Menadžeri u destinacijskim menadžment organizacija ispoljavaju različite leaderske vrednosti na Alpima i na Dinaridima.
- prekogranična saradnja je bitan faktor koji doprinosi održivom razvoju turizma u planinskim destinacijama u SR Nemačkoj, koja može da se primeni u Republici Srbiji.

Implementacija održivosti u planiranju destinacija na alpskim i dinarskim planinskim destinacijama je generalno slična, međutim rezultati dublje analize pokazuju da u procesu implementacije (instrumenti implementacije) ipak postoje značajne razlike.

Razlike se ispoljavaju u izboru instrumenata politike, jer održivi turizam podrazumeva da menadžeri i donosioci odluka moraju biti sposobni da uče i da se menjaju u vezi sa izborom instrumenata/sredstava politike i indikatora kako bi implementacija održivog razvoja bila uspešna. U tom smislu, na Dinaridima se više koriste planska dokumenta zaštite životne sredine i zakoni, dok se u Alpima više koriste lokalna dokumenta ekonomskog/turističkog razvoja i multidisciplinarna opšta planska dokumenta održivog razvoja.

Takođe, struktura finansiranja destinacija održivog razvoja turizma Alpske regije pokazuje blagu tendenciju ka lokalnoj implementaciji i odlučivanju o tome, dok je u Dinaridima prisutna tendencija da se o održivosti na destinaciji više odlučuje na nacionalnom i nadnacionalnom nivou jer se odatle očekuju izvori finansiranja.

Razumevanje prioriteta kao dinamične kategorije je u korelaciji sa leaderskih vrednosti i zbog toga predstavljau pouzdanu indikaciju u kom smeru će ići implementacija održivosti u budućnosti.

U Dinarskoj regiji su značajno afirmisane vrednosti kao što su naporan rad, lanac komandovanja, životna sredina i zaštita životne sredine. Ostale vrednosti su manje ili više izbalansirane.

U Alpskoj regiji (primer Švajcarska) pokazuju da su za lokalne DMO na alpskim planinskim destinacijama prioriteti, poređani po važnosti: razvoj novih turističkih proizvoda, razvoj infrastrukture i kvaliteta usluge.

Rezultati pokazuju da su prioriteti stejkholdera u planinskim destinacijama u Alpima značajno drugačija nego u planinskim destinacijama u Dinaridima.

U Alpima jasno ističu 3 najvažnija stejkholdera koja najviše utiču na upravljanje destinacijom (javne institucije, smeštaj, gastronomija), na Dinaridima su najvažniji stejkholderi obrazovanje i obuka, novi mediji (društveni mediji, blogovi, itd.) i gastronomija.

Sekundarni stejkholderi po definiciji sa nešto slabijim uticajem na Dinaridima su nevladine organizacije, organizacije za zaštitu životne sredine i industrija zabave i događaja, dok su na Alpima to online portali za rezervacije.

Uzimajući u obzir rezultate i diskusiju zaključnog dela istraživanja, o održivom upravljanju, implementaciji i monitoringu planinskog turizma u Alpima i Dinaridima i mogućnost primene u Republici Srbiji postoje brojne mere turističke politike koje mogu biti primenjene i na planinskom destinacijama u R. Srbiji.

Međutim, imajući u vidu specifičnosti institucionalnog konteksta u nemačkim Alpima u vidu podrške kako u razvijanju eko turističkih proizvoda, tako i prekogranične saradnje, kao specifičnih vidova održivog turizma, došlo se do zaključka da se prekogranična saradnja i ekoturizam ne mogu u potpunosti da se primene u Srbiji jer još uvek i u dovoljnoj meri nije prisutan evropski institucionalni okvir održivog razvoja turizma i upravljanja na planinskim destinacijama.

ZAKLJUČAK:

Doktorska disertacija sadrži originalne rezultate relevantne za predmet istraživanja. U disertaciji je korišćena i korektno citirana adekvatna literatura najvišeg ranga u tom polju. Tekst je pisan jasnim stilom, grafički prilozi, tabele i akronimi su u konjukciji sa tekstom tako da čitaoci u potpunosti i sa razumevanjem mogu da prate tekst.

Rad sadrži detaljno objašnjenje metodologije, korišćenje knantitativnih i kvalitativnih metoda. Zaključna razmatranja su temeljna i predstavljaju kompleksnu razradu modela održivog razvoja planinskog turizma Alpske i Dinarske regije. U disertaciji se jasno uočavaju praktične implikacije rezultata i njihova primena u ekonomskom i komercijalnom kontekstu razvoja turizma u izučavanim planinskim regijama. Razmatrane su mogućnosti i ograničenja primene modela upravljanja i razvoja održivog turizma u planinskim turističkim destinacijama u Srbiji.

Imajući u vidu ostvarene rezultate i značaj istraživanja članovi Komisije predlažu Veću departmana za posle diplomске studije i međunarodnu saradnju Univerziteta Singidunum da se doktorska disertacija kandidata Ivana Paunovića pod naslovom: „**Uporedna analiza održivog razvoja planinskog turizma Alpske i Dinarske regije**” prihvati i odobri njena usmena odbrana.

U Beogradu,
12.10.2016.

K o m i s i j a:

1. Dr Verka Jovanović, redovni profesor, Univerzitet
Singidunum, Beograd

2. Dr Jovan Popesku, redovni profesor, Univerzitet
Singidunum

3. Dr Lidija Amidžić, vanred. prof. Fakultet za zaštitu životne
sredine Univerziteta Union - Nikola Tesla u Beogradu